

nøglehullet

27. ÅRGANG
NR. 3 • 2010

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

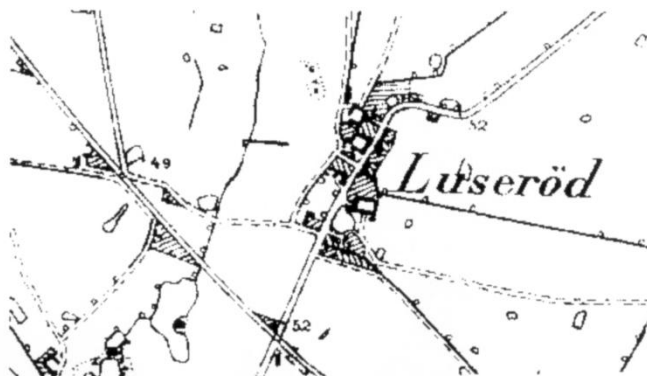

De gamle gule kasernebygninger ved Høveltegaard stod færdige i 1912 og afløste den teltlejr, der fremover gav navnet 'Høveltelejren' til kasernen. Den var bygget til infanteriets 1. regiment, som dermed forlod hovedstaden. Men på den tid var officererne på hest som disse to herrer, der poserer foran vagten og hovedbygningen, dengang med tagrytter med ur. Vi har fundet en beretning om livet og bispisningen i Høveltelejren ca. 10 år efter.

PROGRAMMET

ONSDAG den 6. OKTOBER 2010 kl. 19.30 på Kirkehavegaard:

Landsbyer. 87% af danskerne bor i byerne og blot 739.000 – 13% - i landsbyer. Men sådan har det ikke altid været; flytningen fra land til by hænger sammen med industrialiseringen i 1800-tallet. Inden da var landsbyerne og deres produktion selve livsnerven i det danske samfund. Museumschef **Finn Erik Kramer** fra Folkemuseet tager os denne aften med på en rejse tilbage i tid til dengang, hvor landsbyerne opstod, og hvor Nordsjælland fik en bebyggelsesstruktur, som kom til at præge landsdelen i op mod tusind år. Foredraget vil lægge særligt vægt på den ældre historie men også på landsbyerne i Allerød Kommune.

TORSDAG den 18 NOVEMBER 2010 kl. 19.30 på Kirkehavegaard:

Dybbøl – stadig aktuel. Det er ikke ret meget lokalhistorie, og det er snart længe siden, men en free-lance opgave af de utraditionelle involverede for en snes år siden et par Lillerødder i en grad, så 1864-krigen blev endog meget nærværende. Efter den ny (medie-)storm på Dybbøl, har **Ole Høegh Post** fundet sine billeder fra fremstillingen af et skanse-sceneri til Historiecenter Dybbøl Banke frem, og han vil på mødet fortælle om sit og vennen Jeppe Møhls ganske interessante overarbejde i 1991-92, og naturligvis også den vanvittige baggrund for landets nok mest omtalte krig – der bare ikke kan og vil glemmes.

VANDET FRA ALLERØD SØ

Som drenge, længe før man blev lokalhistorisk aktiv og heller ikke bekymrede sig meget om kommunegrænserne i vores nære omegn, kendte vi i Lillerød udmærket den dybe grøft i Brødeskov med det mystiske navn "Svenskegrøften", for skoven var også vores. Vi kendte også lidt til, at grøften havde noget med svenske krigsfanger og Frederiksborg Slotssø at gøre, men først langt senere er sammenhængen gået op for mig.

Slottet i Hillerød har almindeligvis ikke været LAFAKs arbejdsområde, det er der mange andre, der er nærmere til, men alligevel fik jeg efter en tur i Brødeskov lyst til at opfriske en ret fantastisk historie fra 1500-årenes slutning:

Da Frederik II overtog Hillerødsholm efter Herluf Trolle og Birgitte Gøye i 1560 lå herregården på en holm i et sumpet moseområde, og som bekendt ombyggede kongen gården til sit Frederiksborg. For at ændre sump og mose til en dekorativ sø om hans nye slot, lod han anlægge en dæmning for at opstemme vandet, ligesom Slotsmøllen lagdes her. Stigbordet kan stadig findes overfor Slotskroen, og det blev bl.a. brugt, da man efter slotsbranden 1859 sænkede vandstanden for at reparere fundamentene ved genopførelsen af slottet. Hverken vandmøllen eller slottets sø havde vand nok fra eksisterende tilløb, og kongen gav i oktober 1572 ordre til nogle dristige tiltag for at hente mere vand fra omegnen.

Priklinjerne markerer kanalerne fra nord, ca. 8,5 km, og fra syd, ca. 10 km indtegnede i nutidigt landskab. Det havde været interessant, hvis der eksisterede nøjagtige kort over samme landskab, da kanalerne blev gravet.

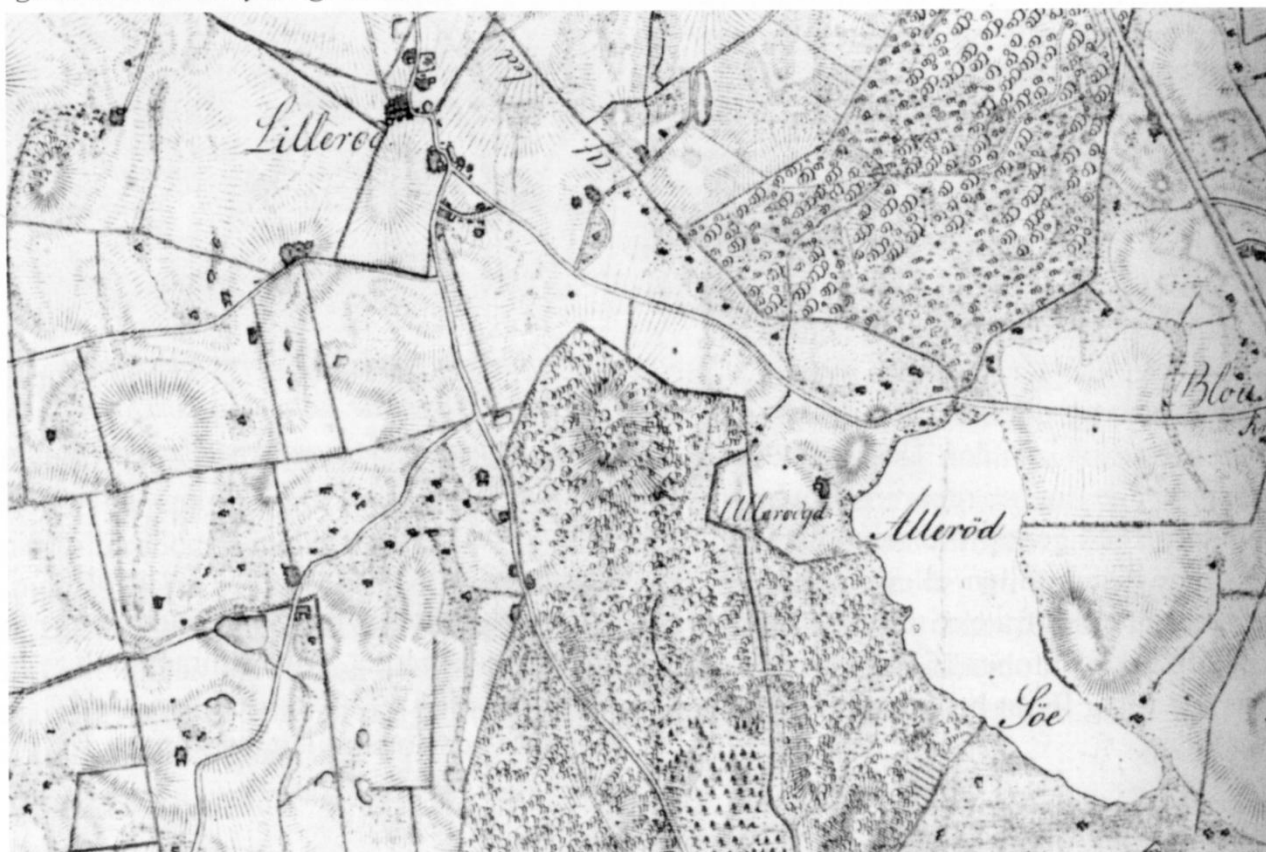
Kanalerne

Vandet blev i første omgang formentlig hentet fra Store Dyrehave og egnen omkring Slettebjerget ved Hammersholt. Men allerede i 1574 var der igen vandmangel ved Slotsmøllen, og kongen for i

blækhuset med et krav om, at åen til Hanebjerg Mølle skulle 'indgraves' i den lange grøft ved Hammersholt. Afløbet fra Allerød Sø blev opstemmet bag en dæmning syd for Brødeskov, og vandet fra den nydannede Kollerød Sø blev ledt gennem en dyb, gravet rende gennem Brødeskov til Slotssøen. Men lige lidt hjalp det. Året efter, i 1575, måtte kongen først bede om vand fra Strødam og sidst på året blev det undersøgt, om der kunne skaffes vand fra Store Grib sø 8½ km oppe i Gribskov.

Det har været noget af en nivelleringsopgave at finde fald nok i terrænet, og kanalforløbet er da også noget kringlet. Fra det højere liggende område i Gribskov falder landskabet ca. 20 meter, godt fordelt over de 8½ kilometer, mens det er meget svært at forestille sig noget videre fald fra Allerød mod Hillerød. Men ved at gå uden om vandskellet, der nogenlunde følger jernbanen og Kongevejen har vandmesteren tilsyneladende klaret forløbet.

På "Generalkvartermesterstabens Kort" fra 1817 er både Allerød Sø og afvandingskanalen gennem Lillerød tydeligt markeret.

Allerød Sø og Søgrøften

Allerød Sø var dengang meget større end den nuværende, og på gamle kort optræder søen med et betydeligt vandspejl. Men den afvanding, der har givet søen den beskedne størrelse, vi nu kender, er næppe Frederik II's skyld, det handler mere om et langt senere ønske om dræning og tørveudnyttelse, og vi har faktisk ingen pålidelige kort fra 1500-årene, der kunne vise os forskellen.

I vort område har man, hvor det har været muligt, inddraget de eksisterende vandløb og måske ændret dem lidt, mens man i den nordlige del af vandforsyningen har gravet kanaler.

I Allerød Søs nordende ses på ældre kort en grøft i retning af Lillerød. Den har fulgt en linje, hvor siden jernbanen blev anlagt og løb nordpå gennem Lillerød til Hvidesten. Denne grøft, der stadig hedder 'Søgrøften' var en åben rende med vand i endnu i 1950'erne, og den fungerer stadig

Svenskegrøften er mest imponerende i Brødeskovs sydvestlige del nær Hillerød Motortrafikvejen, hvor den løber mod nord og er vandfyldt i juli 2010.

søens omrids markeret og navngivet. Kollerød Å er indtegnet som en gravet grøft hen over den tidligere søbund, der heller ikke har de almindelige højdekurver som det omgivende, "gamle" landskab. Man kunne tro, at situationen er fra tiden kort tid efter afvandingen.

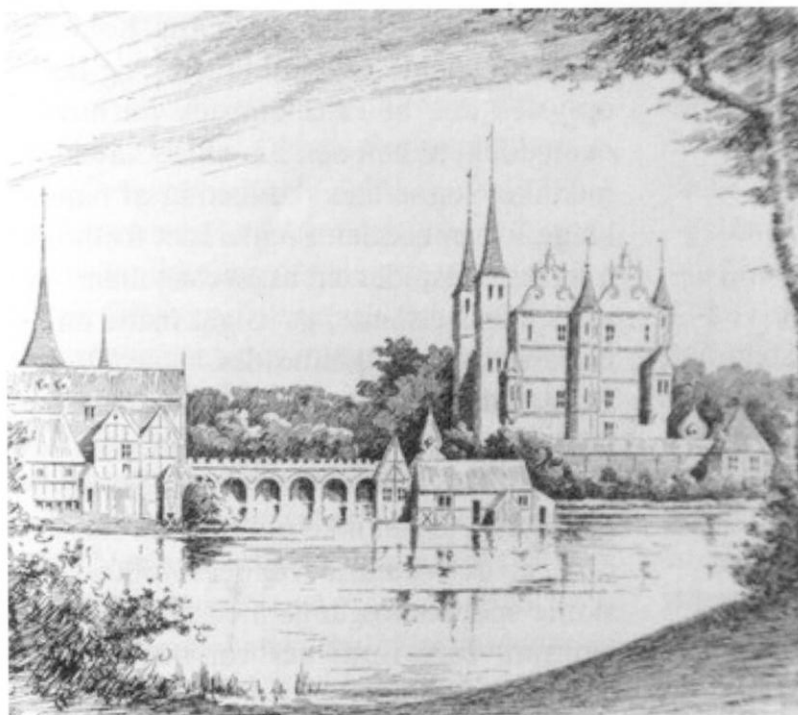
Svenskegrøften

Bag skovdiget (et resultat af skovreformen i 1805) i Brødeskov kommer så det imponerende kanalarbejde, der er blevet kaldt 'Svenskegrøften'. Man har været nødt til at grave sig gennem et højedrag i skoven, hvor vi i dag efter de mange hundrede år finder et let knækket forløb af den endnu vandfyldte kanal med 4-6 meter høje skrænter. Nordpå ved Brødeskovvej bliver kanalen fladere og er på forløbet i den nordlige del af Brødeskov ud mod Slåenbæk og Hillerød Golfklubs baner, i dag mest tørlagt. Det videre forløb ude i det åbne land er vanskeligere at erkende, men i princippet løber kanalen ad Slåenbæk til Karlssø og Funkedam mod Teglgårdssøen. Flere steder er der bygget volde for at styre

vandet, og geografien er sløret af vejene, fx Hammersholtvej, der er anlagt på den dæmning, der har skabt Teglgårdssøen. Mellem denne og Slotssøen føres vandet i en nu lukket kanal med udløb ved Torvet. Ingen ved nøjagtigt, hvorfor det hedder 'Svenskegrøften', men der flere teorier, og den mest sejlivede har vist været den, at svenske krigsfanger fra Store Nordiske Krig blev sat til at opgrave kanalen, da Slotssøen i 1721 igen trængte til friske vandforsyninger. Men om der overhovedet var fanger blandt de hvervede hære er tvivlsomt. At det oprindeligt skulle være svenskere, der gravede i Brødeskov i 1500-årene, er der slet ingen der tror på, og i en anden version af den skrøne, skulle svenskerne under en belejring have gravet kanalen for at oversvømme Hillerød!

Svenskerne har måttet lægge navn til en del i Nordsjælland, og lige ved siden af hedder landskabet jo Lille Sverige, men det er en helt anden historie.

Ole Høegh Post

Fr.II's Frederiksborg i sin sø, rekonstrueret efter Kniepers gobeliner.

HISTORIEN OM DET TO GANGE AFHOLDTE VALG

Så snart et valg til kommunalbestyrelsen er afsluttet, og det sidste kryds er sat, falder sindene til ro, idet man tager valgets resultat til efterretning og indstiller skydningen til næste akt: Fordelingen af diverse poster mellem de nyvalgte kommunalbestyrelsesmedlemmer.

Sådan går det imidlertid ikke altid. Et valg kan efterfølgende anfægtes og eventuelt annulleres, således at et nyvalg må finde sted. Dette skete i Lillerød Kommune i 1933. Her skulle ifølge loven være kommunalvalg i marts 1933, og valgdagen fastsattes til den 8. marts. Sognerådets første møde efter valget blev holdt ekstraordinært den 17. marts, altså ni dage efter valget. Her blev det oplyst, at snedkermester Fritz Hansen fra den lokale møbelfabrik, der trods mange personlige stemmer ikke var blevet valgt, nu klagede over, at et anmeldt listeforbund mellem Liste A (Socialdemokratiet) og Liste B (Radikale Venstre) ikke var bekendtgjort på behørig vis dagen før valget.

Sognerådet vedtog at afvise klagen, idet 'man ikke finder tilstrækkeligt grundlag for ophævelse af omtalte listeforbund eller omstødelse af valget'. Denne vedtagelse skete enstemmigt med 8 stemmer, ingen stemte imod, og det niende medlem undlod at stemme.

Det nyvalgte sogneråd holdt derpå møde den 25. marts, hvor man valgte midlertidig formand for 1933/34 (enstemmigt - med fem stemmer) og fordelte diverse poster mellem de nye sognerådsmedlemmer, alt med virkning fra 1. april.

Møbelfabrikant Fritz Hansen

Samme dag, altså den 25. marts, holdt det endnu siddende sogneråd møde, og her oplystes det, at Fritz Hansen nu havde meddelt, at han den 23. marts havde indanket sognerådets afvisning af hans klage for amtsrådet. Sognerådet fastholdt overfor amtsrådet sin afgørelse, men amtsrådet bestemte, at valget måtte annulleres og nyvalg afholdes.

Så blev der holdt valg på ny, den 17. maj, og et nyt sogneråd så dagens lys. Man kan så spørge, hvad mon befolkningen sagde til dette? Var det ikke noget af en sensation, at den samme vælgerbefolkning skulle spørges to gange med få ugers mellemrum, bare fordi der var begået en formel fejl?

Den 'førende' avis var formentlig også den gang Frederiksborg Amts Avis, og blader man lidt i den, vil man se, at der virkelig var tale om en sensation, idet marts-valget havde givet det, som mange frygtede, nemlig et 'rødt' sogneråd med absolut flertal bestående af fem socialdemokrater (ud af i alt ni medlemmer). Dette blev slået stort op i avisen, og går man lidt tilbage, vil man se, at der allerede i tiden forud for marts-valget var skrevet op ad stolper og ned ad vægge

med advarsler mod den uhyre fare, der lurede ved udsigt til et flertal af socialister i sognerådet. Dette flertal forsvandt imidlertid som dug for solen ved omvalget i maj, hvor gårdejer Vilhelm Christoffersen, Børstingerød og Fritz Hansen blev valgt i stedet for købmand H.P. Hansen og portør Vilhelm Henriksen (socialdemokrat) - og alt var således igen ved det gamle.

Henning Holm

PÅ BESØG I HØVELTELEJREN I 1922

I Arkivet har vi en artikel fra 'Vore Herre', Skandinavisk Bladforlag, 1922, hvor Emil Aars fortæller om et besøg i Høveltelejren.

Efter Forsvarslovene fra 1909 blev der oprettet øvelseslejre for de sjællandske Fodfolk i Høvelte, Sandholm, Avedøre og Værløse. De tre første lejre rummede hver en bataljon rekrutter på 400 mand, mens Værløse-lejren var dobbelt så stor. I 1910-11 lå soldaterne i egentlige teltlejre, indtil kasernebygningerne blev færdige i 1912. Efter skribentens mening er udflytningen fra de gamle københavnske kaserner et stort fremskridt for hygiejnen, og ikke mindst slipper soldaterne for at tilbringe fritiden i ildelugtende samlingsstuer uden bøger, aviser eller anden underholdning.

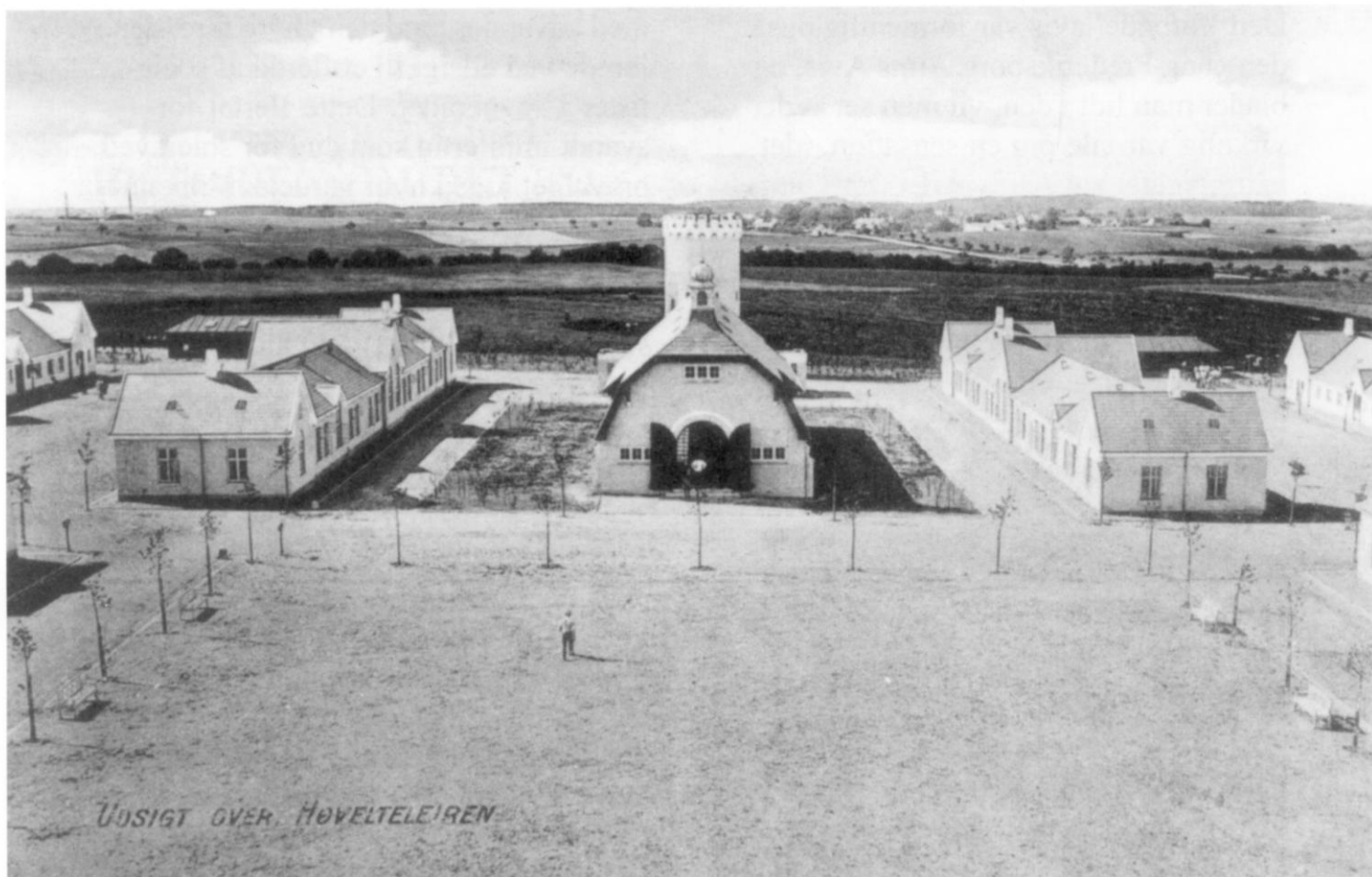
"Lad os så leve en dag sammen med lejr-soldaten!": Der blæses ikke reveille, men soldaterne bliver 'vækket', almindeligvis kl. 5. Normalt begynder øvelserne kl. 7, og arbejdsdagen er på 8½ time. Øvelserne i terrænet afbrydes af en middags-pause fra kl. 12-13, og så er der igen

øvelser i terræn eller på eksercerpladsen fra kl. 15-18.

"Når mandskabet kommer hjem kl. 12, vasker de sig naturligvis, og ofte efter marchture eller anden anstrengende øvelse, tager de styrtebad – én gang om ugen er det varmt, men de må selv holde sig med sæbe." Efterhånden skal soldaterne trænes op til at gå 60 km march på 24 timer med fuld oppakning, der vejer op til 25 kg. Men så er de også lidt ømbenede og nogle må til lægen for at få jod på vablerne.

Med hensyn til det kulinariske så får soldaterne om morgenen så meget te eller kaffe, de vil have med nogle stykker sigtebrød til, og ellers ligeså meget rugbrød, de kan spise. "Og til hvert 'tørt' måltid får de tilstrækkeligt margarine."

Til middag "serveres der to gange i juli festmiddage: 6. juli Fredericiadagen, står den på flæsketeg og jordbær, og 25. juli Isteddaggen på lammesteg og jordbær. Ellers er formaden f.eks. koldskål, rabarbergrød, risvælling, kærnemælkssuppe, øllebrød, byggrynssuppe, kørvelsuppe,

Den nyopførte kaserne med paradeplads, mødesal, vandtårn og kompagnigårde. Udsigt fra tagrytteren mod Blovstrød.

sagosuppe, vandgrød, frikassé, ris-melsgrød, brødsuppe og ragout. Og eftermaden er f.eks.: frikadeller, kalvesteg, oksesteg, medisterpølse, labskovs, hakkebøf, plukfisk, stegt flæsk med stuede kartofler, sprængt oksebryst med ditto, konserves, fisk, bayerske pølser, røget makrel og boller i brun sovs. De tre søndage er der jordbær til dessert – det er ikke så slemt at være i trøjen! Og så får de gratis lige så meget skibsøl, de ønsker. Aftensmaden serveres kl. 18.30, når de kommer hjem og træder af i kompagnigaderne. Det er brød og pålæg, afskåret på tallerkner, margarine og te og altså øl. Nu skal man ikke lade sig forvirre! De kan godt lide maden, men de giver den *forfærdelige* navne: ”Knust Postbud”, det er sildesalat, ”Lille Hund” er sennep,

”Damptrømler Puddelhund” er rullepølse, ”Roskilde Landevej” er spegepølse, ”Nedstyrtet pakhuskarl” er cervelatpølse, ”Knust Negerlig” er leverpostej og ”Røget Indianerpigelår” er røget hestekød. Men som sagt – det er ikke så slemt ment, og det glider helt fint ned. Efter souper’en pudser man - færdig! Så kan man vælge. Der er klaver i soldaterhjemmet ligesom i underofficersmessen og harmonium i KFUM. Og i lejren musicerer Regimentsmusikken en eller to gange om ugen. For øvrigt kan soldaterne synge og spille og skrive til kæresten og familien. For de mest raffinerede er der gratis tandpleje. De kan læse alle Københavns fremlagte dagblade og nogle af de større provinsaviser. De må også gerne slange sig på sengene i friti-

Forældredag i Høveltelejren i 1920'erne, hvor de nyplantede lindetræer om paradepladsen er vokset til.

Spisning i Høveltelejrens sal. Postkort uden år.

Den nyopførte kaserne, der beholdt lejr-navnet, set fra Kongevejen i 1912. Skærvebunken hører til vejen før chaussé-belægningen 1919.

den, blot ikke med støvlerne på. Af og til kommer også Kastelspræsten den prægtig pastor Storm, ud og holder gudstjeneste i det til mødesal med talerstol forvandlede gymnastikhus.

Og har de ikke andet at gøre, kan de gå i 'Kaffetutten' eller detailudsalget, hvad de også gør, siden der omsættes for 2.500 kr. om måneden. Her køber de så alt – fra synåle til Gold-Flake cigaretter, shag, skrå, snørebånd og tråd, pudsegrej og brillantine og kaffe med brød for 10 plus 10 øre. Overskuddet af geschæften går til ekstranydelser."

"Lønnen er, med fradrag til mad, 70 øre om dagen, og der er lønningsdag den 1., 7., 13., 19. og 25. i måneden." BS

RETTELSE:

I Nøglehullet 2/2010 side 17 skrev vi i billedteksten til billedet af Lønholts Boghandel på Madsensvej, at nabohuset t.v., tilhørte portør Henriksen. Det er ikke rigtigt. Nr. 16 var portør Kristensens hus.

Og nu vi er i gang, så mener flere af vore læsere, at billedet øverst på s. 15 slet ikke er fra Lynge Skole, men er Lillerød Skoles sal.

MINDEORD FOR EJNER PETERSEN, LILLERØD LERVAREFABRIK

Af Ellen Willer Donatien, "Keramikkens Hus", Ringkøbing

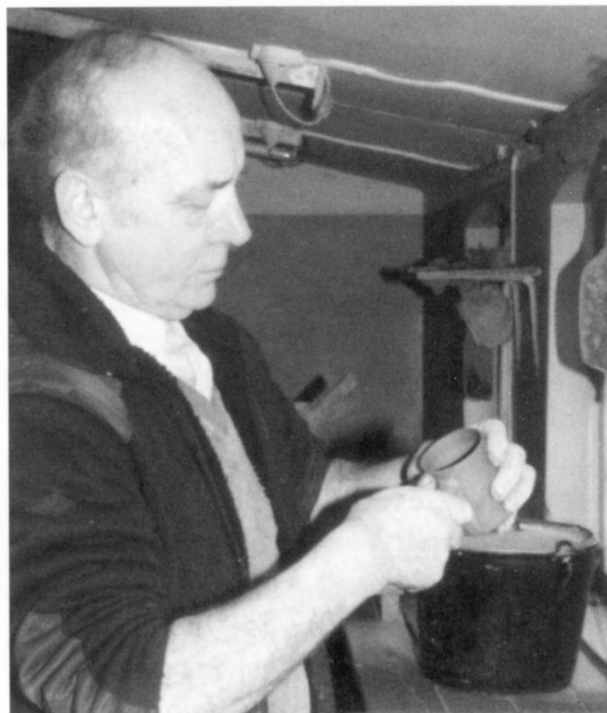
Mester Ejner er død, og i frisk erindring fra hans smukke begravelse vil jeg gerne fortælle følgende:

I kirken talte jeg mindst seks af hans tidligere lærlinge, plus pottemagere fra flere andre værksteder, og naturligvis mange elskere af det gamle pragtfulde håndværk. Er der et sted, hvor pottemageri og dermed lertøj har haft stor betydning og er blevet højt værdsat, er det i Lillerød igennem næsten 200 år. Jeg var hans første lærling i en række af ti, jeg kender desværre ikke alle de efterfølgende.

Jeg har selv udlært fem pottemagere i Willer Keramik, og den sjette og sidste lærling, ikke bare hos os men i hele Danmark, er udlært næste sommer. Fra højere sted har man nemlig nedlagt pottemageruddannelsen og flyttet den til en skole for formgivere.

Der vil naturligvis stadig blive lavet keramik, men den dybe kunnen og smelten sammen med leret til perfektionisme vil forsvinde. Det *flow* man kan opnå på drejeskiven, når man skal dreje rigtig mange ens stykker på værkstederne vil forsvinde. Alt det, som alle pottesvende vil kunne nikke genkendende til, vil forsvinde: At det enkelte stykke får fuld opmærksomhed og respekt, så gentagelsen bliver en rejse ind i et filosofisk rum. Og: At arbejdet bliver ren meditation.

At kunne videreudvikle pottemageri, kræver en solid lang koncentreret uddan-

Pottemager Ejner Petersen

nelse. Faget er meget, meget kompliceret at få ind under huden, i strid med det, man kikker på, når man ser en dygtig drejer i arbejde. Det ligner leg, men har krævet en verden af tålmodighed og kræfter at lære.

Det lange træk af rutine og tålmodighed kræver tilknytning til en mester og et værksteds produktion og kan aldrig opnås i en skolepraktik. Det kræver, at man forstår glasurens fantastiske sammensætning og muligheder, at man kan se form og dekoration i en sammenhæng, at man kan hanke kopper, krus og ikke mindst thepotter i fuldstændig balance, og at man kan styre brændinger, så alle ting i ovnene er maximalt tilgodeset.

Den professionalisme, som dansk pottemageri er så kendt for, vil forsvinde med den nedlagt pottemageruddannelse. Også Mester Ejner så på den udvikling med sorg efter sine mange år i faget, hvor han med hele sin store arbejdslyst og kæmpeindsats, på trods af tidernes skiftende trends, sikrede den kendte produktion, der gennem generationer var Lillerød potter og et ubetaleligt *brand* for Lillerød langt ud over Danmarks grænser. En mester er død, Æret være hans minde.

KLENODIET

Af Per Jørn Jørgensen

Et klenodie blandt andre på arkivets hylder er en gammel protokol.

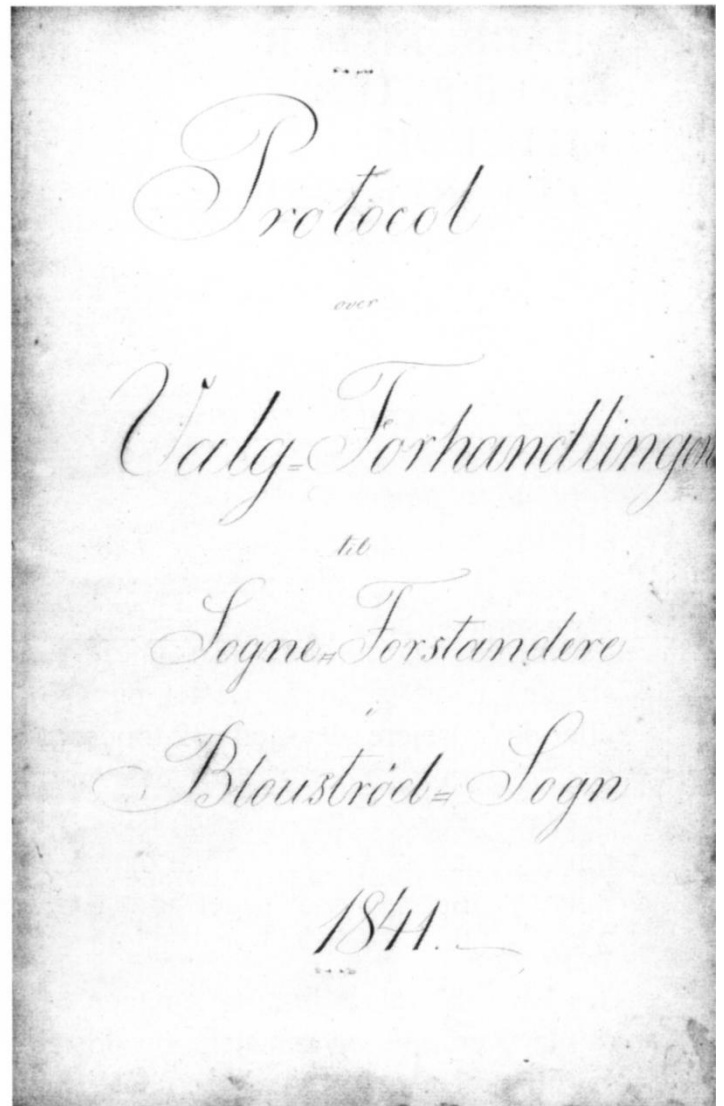
På de to første sider er der med smuk, gotisk skrift skrevet følgende:

Hans Majestæt Kongen har ved Forordningen af 13. August 1841 allernaadigst befalede, at der oprettes Sogne-Forstanderskaber for at Landboerne paa en mere indgribende Maade kunde deltage i deres Kommuners Bestyrelse m.m.

I Overensstemmelse med bemeldte Forordning har Amtmanden, Kammerherre Grev Knuth ved Resolution af 6. November d.A. bestemt, at der for BLOVSTRØD Sogn skulde vælges 7 Sogne-Forstandere paa den i Anvisningen foreskrevne Maade, tillige paabyder han Lægdsmand Poul Jensen, Gaardmand Jens Nielsen og mig Kammerraad H.A. Lund at lede Valgforhandlingen og give Indberetning om Udfaldet.

Ifølge heraf har et Eksemplar af Anordningen tilligemed den befalede Liste over alle Valgbare og Valgberettigede i Sognet været fremlagt til almindelig Eftersyn i over 14 Dage hos Jens Nielsen i Blovstrød By, herom, saavelsom en Indkaldelse af alle Sognets Valgberettigede til at møde i Dag for at foretage de befalede Valg, var der forudgaaende Bekendtgørelse ved Kirkestævne den 14de, 21de og 28de November, og foretoges saaledes Løverdagen den 4de December 1841 Valg.

Valgforhandlingen her i Blovstrød Sogn, hvor ovennævnte Anordning tilligemed Listen, de nævnte Bekendtgørelser, Amtmandens Resolution m.m. atter blev fremlagte og foreviste til Eftersyn og Vejledning ved Valgene.

Paa Opfordring om nogen fandt Indsigelse at gøre mod Valglisten, da at fremkomme med samme, meldte der sig: Ingen.

Hans Majestæt var jo den enevældige Christian 8. og forordningen var præget af tidens tanker, der førte til den frie forfatning og grundloven i 1849.

At betegne protokollen som et klenodie i arkivets samlinger er vel rimeligt, da den bogstaveligt talt, er det demokratiske folkestyre i Blovstrøds dåbsattest.

”Demokratisk” skal nok tages med et gran salt. Al begyndelse er svær, så demokrati, som vi i dag forstår det, var det ikke.

Hidtil havde embedsmænd (f.eks. sognepræsten) taget sig af de lokale økonomiske og sociale opgaver i landsognet.

Den ovenfor beskrevne kongelige forordning bestemte, at fra den 1. januar 1842 skulle sognets ”valgte” Sogneforstandere overtage styret, ”for at Landboerne paa en mere indgribende Maade kunde deltage i deres Kommunes Bestyrelse m.m.”

I medfør af den kongelige anordning udpegede amtmanden en valgbestyrelse på 3 mand: lægdsmand Poul Jensen, kammerråd H.A. Lund, Nebbegård og gårdmand Jens Nielsen.

Denne valgbestyrelse havde til opgave at føre valgprotokollen og at indkalde til valgmøde. De, der blev indkaldt var de, der havde valgret. Fødte til sogneforstanderskabet var sognepræsten og den eller de lodsejere, der ejede 32 tønder af sognets hartkorn, derudover havde enhver mand, der boede i sognet, havde en ren straffeattest, var fyldt 25 år og ejede mindst 1 tønde hartkorn ager og eng, eller 2 tønder skov- eller mølleskyld, eller en bygning til en assuranceværdi af 1000 Rigsdaler Sølv, valgret.

I Blovstrød Sogn var der dengang 1302 indbyggere og af dem bestemte reglerne at 34 havde valgret og var valgbare.

Valgmødet, der var offentligt, blev afholdt på Blovstrød Kro den 20. december 1841 og er omhyggeligt beskrevet i protokollen.

Et offentligt valgmøde har måske været for nymodens for nogle, i hvert fald mødte 11 af de indkaldte ikke op.

Der skulle vælges 7 sogneforstandere. Det foregik ved, at hver vælger højt nævnte for valgkommissionen, hvilke 7, de ønskede valgt (nogle nævnte mindre end syv navne).

De valgte navne blev omhyggeligt indført i protokollen og talt op. Den, der havde fået flest stemmer blev formand. Resultatet af dette første valg blev:

Poul Jensen valgt med 32 Stemmer
Kammerraad Lund med 30
Gaardejer Jens Nielsen med 29
Gaardejer Anders Hansen med 22
Gaardejer Ole Poulsen med 19
Gaardejer Anders Pedersen med 16
Gaardejer Mogens Larsen med 13

Sogneforstanderne valgtes for 6 år.

Protokollen blev udskrevet med valgmødet 22. februar 1864, og efterfulgtes af andre, der nu står på arkivets hylder og alle fortæller om, hvem af sognets gæve mænd, der igennem årene har fået pålagt det ombud at lede fællesskabets økonomiske, sociale og skolemæssige forhold. Men protokollen, der er behandlet her er klenodiet, fordi den er det håndgribelige bevis på, hvornår og hvordan folkestyret begyndte i Blovstrød.

Kilder:

Blovstrød sognearkiv, Valgprotokol 1841-1864

Dansk historisk Fællesforening: ”Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660” Bd.2. 1984

Noter:

Blovstrød Sognekommune: Bestod af både ”Oven- og Neden-sogn”. Nedensogn indeholdt Kettinge, Sluttrup, Sjælsmark, Nebbe, Grønegade, Overdam og Mortenstrup, der ved Kommunalreformen i 1970 kom til Hørsholm Kommune, mens Oven-sogn blev lagt sammen med Lillerød og Lyng-Uggeløse til Allerød Kommune.

Hartkorn: Oprindeligt hårdt korn (rug og byg) et udtryk for jordens ydeevne (areal og bonitet) – et skatteobjekt.

Lægdsmand: Den mand, der førte lægdsrullen, hvor alle værnepligtige stod opført.

KALKMALERIER I LILLERØD KIRKE

I foråret gennemgik Lillerød Kirke en afrensning af kirkehvelvingerne, og i den forbindelse frilagde Nationalmuseet nogle kalkmalerier fra ca. 1500 både i kirkeskibet og koret. De første var meget fragmentariske og er blevet overkalket igen, mens korets malerier er af stor kunstnerisk kvalitet.

Loftet i koret er ved hjælp af ribbebuer inddelt i fire 'kapper', der har hver sit motiv, og for at tolke billederne, har vi fået hjælp af kunsthistorikeren Peter Kocsis.

I *Østkappen*, der er den fornemmeste, sidder Gud med langt hår, skæg og glorie iført en lang rød kjortel på en trone. Han holder den døde Jesus i sin favn, og til venstre står en hvidklædt engel med røgelseskar og et indskriftsbånd, hvor der står 'Sancta Trinitatis' og 'Deus Pater et Filius et Spiritus Sanctus.' Motivet forestiller altså Den Hellige Treenighed med Gudfader, Sønnen og Helligånden. Med lidt god vilje kan man ane en lille glorie til højre for Jesu hoved, og det er nok resterne af Duen, der symboliserer Helligånden.

Motivet kaldes af kunsthistorikerne for 'Nåde-fader', og det skal opfattes som et kighul fra vores jordiske gudstjeneste op til den evigt vedvarende gudstjeneste, man i middelalderen mente, der foregik i himlen med Gud som 'præst', hjulpet af

Lillerød Kirke med nyt lysindfald efter orglets demontering. Den vestlige del af skibet er en forlængelse, noget yngre end resten og uden spor af kalkmalerier.

I korets østkappe ses Gudfader på tronstolen med Jesus og engel.

engle. Den vigtigste del af gudstjenesten både her og hisset var det tidspunkt, hvor præsten indvier brødet og vinen som offergaver. Man mente, at i det øjeblik præsten udtalte Jesu indvielsesord fra Bibelen: "Se, dette er mit legeme..." blev brødet og vinen helt konkret forvandlet til kød og blod. Det kunne jo godt være lidt svært at gennemskue, men så kunne man blot kigge op til den himmelske gudstjeneste og se netop det øjeblik, hvor Gudfader fremholder sin egen kødelige søn som offer – 'ikke som noget symbolsk, men som et kødeligt, konkret, pint og plaget legeme'.

Vestkappens motiv er det mest nedslidte og forestiller 'Smertensmanden', altså

den pinte Jesus med blodige sår og med en svøbe i den ene hånd og riset, han er blevet pisket med, i den anden. Motivet af Jesus som offer har en naturlig plads i forhold til nadverliturgien, og hans blodige sår var med til at fremkalde beskuerens anger over egne synder, hvilket var nødvendigt for at opnå tilgivelse på Dommens Dag.

Motivet i *Sydkappen* er det mest spændende. Det forestiller 'Den ammende Maria' (Maria Lactans), og man ser Jomfru Maria med en lille nøgen Jesus på skødet. Barnet har med venstre hånd grebet fat i Marias ene bryst, som han betragter opmærksomt i øjeblikket lige før, han begynder at die. På hver side står en engel med en trompet. Dette motiv er sjældent set i Danmark, og ingen andre steder indeholder det engle eller har så vigtig en placering som i korets sydkappe. Ammemotivet understreger jomfru Marias renhed og syndefrihed, og hendes mælk symboliserer den spirituelle næring, som er nødvendig for de troendes frelse. Vi kender en anden version af ammemotivet fra en nu tabt sidealtertavle fra Roskilde Domkirke. Dette billede viser foruden Maria og barnet to verdslige personer, som man mener, er kong Christian 2. og hans dronning Elisabeth. Dette kunne tyde på en forbindelse mellem kongehuset og Lillerød Kirke, men det ved vi i skrivende stund intet om.

I *Nordkappen* sidder jomfru Maria på skødet af sin mor Anna og med det nøgne Jesusbarn på sit eget skød. Motivet kaldes 'Anna Selvtredje'. Marias mor, Anna, er ikke omtalt i Bibelen, men kun i tidlige legender, der fortæller om det fromme ægtepar Anna og Joachim, der ikke havde fået børn trods deres høje alder.

I sydkappen ses Jomfru Maria, lige før hun ammer en spæd og nøgen Jesus, flankeret af basunblæsende engle.

En engel åbenbarede sig for parret og på mirakuløs vis blev Anna befrugtet af Helligånden og fødte Maria. Maria er altså 'dobbel-ren', idet både hun selv og Jesus er undfanget ved Helligånden.

De fire billeder i Lillerød Kirke indgår ikke i et fortællende forløb men er andagtsbilleder, der kan sættes i forbindelse med liturgiens centrale nadveroffer og den mirakuløse forvandling af brød og vin, der gentages ved hver gudstjeneste. Placeringen i koret, der i middelalderen var afspærret med et gitter, viser at motiverne først og fremmest var henvendt sig til præsterne.

Tak til Peter Kocsis.

Basunengel i udsnit.

FORSVUNDNE KALKMALERIER I LILLERØD KIRKE

”†Kalkmalerier. Sengotiske og efter-reformatoriske. 1928, 1941 og 1954 fandtes spor af kalkmalerier i skibets østre hvælv og på skibets sydvæg, ved prædikestolen samt på triumfbuens vanger. På ribber og bærende led var en i sort og rødt udført, geometrisk dekoration (trappefrise, sparrebemaling og bladdekoration). På sydvæggen i østligste fag sås en udsmykning med røde bladslyng, derunder gult med kontur og derunder atter sorte konturstreger, i alt tre gotiske udmalinger. På triumfbuens vanger fandtes en tarvelig udsmykning med rødbrune draperier

på okkerfarvet bund, malet direkte på hvidtekalk, foroven (i 2 meters højde) afsluttet med et sort, malet bånd. Denne dekoration er muligvis Niels Maler af Helsingørs udmaling fra 1635 *; han betales for at gøre buerne under hvælvingerne grå, at forny den gamle maling i koret, samt for gule og grå gardiner.”

* LA. Kirkeinspektionsarkivet. Regnskabsbog 1604-1712.

Kilde: Danmarks Kirker, Frederiksborg Amt, 21. hæfte, Lillerød Kirke, s. 1968.

Lillerød Kirke er en af ganske få landsbykirker med tårn i øst. Men i de fleste af kirkens år var der intet tårn, og klokkerne har siden 1588 hængt i gavlluger i vestgavlen mod vejen, i en fritstående klokkestabel samt i en tagrytter på skibet. (1955).

LAFAKs firmamedlemmer 2010

Allerød Autoophug
Allerød Bog & ide
Allerød Elektrikeren
Allerød Foto 2 Aps.
Allerød Fysioterapi og Træning
Allerød Handelsforening
Allerød Planteskole
Allerødlægerne
AOC Engholm
Bedre Bad Allerød-VVS Aps
Bilhuset Allerød ApS
Bo's Autoservice v/ Bo Hansen
BoRent Hjemmeservice Aps.
Brillehuset Allerød vi Lene Krogh
DPA Microphones A/S
Enevoldsen Kommunikation
Handelsbanken i Lillerød
Karin Hermansen Guld - Sølv - Ure

Huset Hauberg
Krukkerne Blomster og Vin
Laser Technical Services A/S
Lillerød Brugsforening –
KVICKLY Allerød
Lillerød Rotary
Lynge Erhvervsforening
Lynge-Uggeløse Brugsforening
Lyngehus
Marianne Møllebro - ejendomsmægler
Nejstgaard & Vetlov,
Statsaut. Revisions-A/S
Carl Nielsen & Søn A/S
Nordea Allerød
Axel Rasmussen & Søn A/S
Schouboefonden
Skjold Burne Vinhandel

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Kirkehavgård, Kirkehaven 10, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 170891. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00 samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm.

Henvendelse kan også ske til:
Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26 (kun aften)
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LAFAK@LAFAK.dk - Hjemmeside: www.lafak.dk

"Nøglehullet" er arkivets og foreningens medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm, Ole Høegh Post og Per-Olof Johansson. Tryk: Enevoldsen Kommunikation Aps.
Oplag: 500 eksp. ISSN 0905-4146 September 2010

Fotografier med kendt fotograf: Peter Kocsis s. 18, Chr. Mouritzen s.1, 11ø, 12, Ole Høegh Post s. 6, Birthe Skovholm s.16, 17, Mogens Ebbesen s. 19, Ulla Hemmje s. 13, Junot s. 2. Gottlieb Foto s. 8.